

مقایسه تفکر انتقادی، سخت‌کوشی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اندیمشک

دکتر علیرضا حیدرئی^۱
سمیرا سیدآسیابان^{۲*}

چکیده

هدف پژوهش حاضر مقایسه‌ی تفکر انتقادی، سخت‌کوشی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اندیمشک بود. حجم نمونه مورد مطالعه ۳۵۴ نفر بودند (۱۶۶ دانشجوی پسر و ۱۸۸ دانشجوی دختر) که به صورت تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری اطلاعات از چهار پرسشنامه آزمون مهارت‌های تفکر انتقادی کالیفرنیا (فرم ب) (CCTST)، پرسشنامه سخت‌کوشی، پرسشنامه انگیزه پیشرفت هرمنس و پرسشنامه خلاقیت عابدی استفاده گردید. این تحقیق از نوع علی-مقایسه‌ای بود و برای تحلیل آماری داده‌ها از تحلیل واریانس چندمتغیره (مانوا) استفاده شد. نتایج تحلیل داده‌های این پژوهش نشان داد که بین تفکر انتقادی، سخت‌کوشی در سطح ($p < 0/01$) و خلاقیت در سطح ($p < 0/05$) در دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری وجود داشت ولی از لحاظ انگیزه پیشرفت در سطح ($p < 0/05$) بین دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری وجود نداشت.

واژه‌های کلیدی: تفکر انتقادی، سخت‌کوشی، انگیزه پیشرفت، خلاقیت

۱. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، اهواز، ایران.

۲. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز، کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، اهواز، ایران. (نویسنده مسئول)

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم سمیرا سیدآسیابان در دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز می‌باشد.

مقدمه

زنان و مردان دارای ویژگی‌های منحصر به فردی می‌باشند. مثلاً زنان از نظر جسمی، عاطفی و بعضی از ویژگی‌های فردی با مردان متفاوت هستند. این تفاوت در زمینه‌های دیگر شناختی، اجتماعی و روانی - حرکتی نیز دیده می‌شود. از جمله متغیرهایی که می‌توانند در بین این دو گروه متفاوت باشند می‌توان به تفکر انتقادی، سخت‌کوشی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت اشاره کرد. طرز تفکر، موضوع بسیار مهمی است. زیرا بر اساس آن «فلسفه زندگی» هر فردی ریخته می‌شود (شاملو، ۱۳۸۵). تفکر نهایت چاره‌جویی انسان است و کیفیت آینده ما تماماً به کیفیت تفکر ما بستگی دارد. این نکته هم در سطح فرد، هم در سطح جامعه و هم در سطح دنیا مصداق دارد (دوبونو^۱، ۱۹۶۷، ترجمه فرجی، ۱۳۸۴). به طور کلی تفکر قابلیت است که فرد بتواند به وسیله آن مسأله‌ای را حل کند و یا حقیقتی را درک نماید (هالاهان و کافمن^۲، ۱۹۴۴، ترجمه جوادیان، ۱۳۸۳). تفکر جزء ذاتی رشد انسان است و همین نکته بس که ما حیواناتی متفکریم. در بیست سال گذشته شاهد اقدامات اولیه‌ی جنبشی عظیم و نوین به حمایت گسترش خرد ورزی بوده‌ایم. این جنبش به تفکر انتقادی^۳ یا مهارت‌های تفکر نام‌گرفته است (فیشر، ۱۹۷۰، ترجمه کیان زاده، ۱۳۸۵). تفکر انتقادی یکی از جوانب تفکر است (فیشر^۴، ۲۰۰۲). استون^۵ و همکاران (۲۰۰۱) اساس تفکر انتقادی را کمک به تصمیم‌گیری بهتر و به عبارتی تفکر انتقادی را بازشناسی و شناخت برنامه کاربردی برای حل آن مسئله عنوان می‌نماید. کوین و گری^۶ (۲۰۰۹) در پژوهشی به این نتایج دست یافتند دانشجویان که داری نگرش‌های مثبت و قوی نسبت به تفکر انتقادی می‌باشند، اعتقادات هنجاری قوی دارند که همراه با مهارت تفکر می‌باشد، این اعتقادات به خودشناسی، بر «خود» به عنوان متفکر انتقادی تاثیر می‌گذارد.

(کینگ و شل^۷، ۲۰۰۲؛ جین، بیرما و بارودبار^۸، ۲۰۰۴؛ اسلامی اکبر، شکرابی، بهبهانی و جمشیدی^۹، ۲۰۰۴؛ لوئیتز^{۱۰}، ۲۰۰۷) در پژوهش‌هایی دریافت‌اند که در حال حاضر یک سوم دانشجویان فاقد مهارت‌های تفکر انتقادی هستند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که سطوح مهارت‌های تفکر انتقادی دانشجویان در سطح بسیار پایینی قرار دارند. بر اساس پژوهش (شفیعی، خلیلی و مسگرانی، ۱۳۸۰؛ علیوندی و فاه، ۱۳۸۴؛ رشیدیان، ۱۳۸۸) بین دانشجویان دختر و پسر از نظر مهارت‌های تفکر انتقادی تفاوت وجود ندارد. یعنی دختر و پسر از نظر مهارت‌های تفکر انتقادی

1. Dobono
2. Hallahan & Kauffman
3. critical thinking
4. Fisher
5. Stone
6. Kevin & Gary
7. king & Shell
8. Jin, Bierma & Brodbear
9. Islami Akbar, Shekarabi, Behbabani & Jamshidi
10. Lewitte

تقریباً در یک سطح می‌باشند (حسینی و بهرام، ۱۳۸۱؛ خلیلی و سلیمانی، ۱۳۸۲؛ قریب و همکاران، ۱۳۸۸) در پژوهشی تفاوت معنی‌داری بین دانشجویان سال اول و آخر از نظر داشتن مهارت‌های انتقادی مشاهده کردند.

یکی دیگر از ویژگی‌های شخصیتی بسیار بارز و مهم که سهم بسزایی در شناخت انسان به عنوان موجودی مختار و ارزشمند داشته سخت‌کوشی^۱ می‌باشد (کوباسا^۲، ۱۹۷۹). وجود این سازه، فرد را در شرایط سخت پیش می‌برد و او را یاری می‌دهد تا وقایع تهدید آمیز را با موفقیت بیشتری پشت سر بگذارد (جمهری، ۱۳۸۰). افراد سخت‌کوش، حوادث زندگی را کمتر استرس‌زا می‌دانند (قربانی، واتسون و موریس^۳، ۲۰۰۰) و با این حوادث بهتر سازگار می‌شوند (بیاضی، ۱۳۷۶). بررسی‌های گویای آن هستند که سخت‌کوشی با سلامت بدنی و روانی رابطه مثبت دارد و به عنوان یک منبع مقاومت درونی، تاثیرات منفی استرس را کاهش می‌دهد و از بروز اختلالات بدنی و روانی پیش‌گیری می‌کند (فلورین^۴، ۱۹۹۵، برکز^۵، ۲۰۰۳؛ زاکین، سولون و نریای^۶، ۲۰۰۳). آدلر و اسیمت^۷ (۱۹۸۹) دریافتند که در قیاس با مردان با سخت‌کوشی پایین، مردان با سخت‌کوشی بالا و واکنش‌پذیری، انطباقی بیشتر در حین تکلیف تهدید آمیز داشته‌اند. اکثریت تحقیقات نشان می‌دهد که آزمونی‌های دارای سرسختی بالا، بیان خود مثبت تری در پاسخ به ارزشیابی تهدید دارند تا آزمودنی‌های دارای سرسختی پایین (اشمید و لاولر^۸، ۱۹۸۶؛ وایب^۹، ۱۹۹۱، کیامرئی و همکاران، ۱۳۷۷، ویسی، وحید و رضایی، ۱۳۷۹؛ شعبان‌ایزکیان، ۱۳۸۱؛ ولی‌نژاد خرمی، ۱۳۸۶، نادری و حسینی، ۱۳۸۹) در پژوهش دریافت که مردان سرسختی بالا بر انگیزتگی فیزیولوژیک کمتری را نسبت به مردان با سرسختی پایین نشان می‌دادند و چنین تفاوتی در مورد سرسختی زنان مشاهده نشده است. با این حال وقتی که سرسختی در مقابل با جنسیت مورد بررسی قرار گیرد، اثر حمایت‌کننده آن صرفاً در مورد مردان مشاهده می‌شود.

یکی از مهم‌ترین انگیزه‌های اجتماعی و شناختی که بر رفتار انسان تأثیر می‌گذارد، انگیزه پیشرفت^{۱۰} است که می‌توان آن را در پیش‌بینی و تبیین رفتار انسان مورد توجه قرار داد (الیوت^{۱۱}، ۱۹۹۷). امروزه انگیزه پیشرفت از مشخصه‌های روانشناختی توسعه‌ی جوامع به حساب می‌آید (خداپناهی، ۱۳۸۶). به طور کلی افراد دارای انگیزه پیشرفت احساس می‌کنند که بر زندگی‌شان

1. hardiness
2. Kobasa
3. Ghorbani, Watson & Morris
4. Florin
5. Brooks
6. Zakin, Solomon & Neriay
7. Allred & Smith
8. Schmied & Lawler
9. Wiebe
10. achievement motivation
11. Elliot

مهار دارند و از آن لذت می‌برند، آنها سعی می‌کنند عملکرد خود را بهبود بخشند و ترجیح می‌دهند کارهایی را انجام دهند که چالش‌انگیز باشد و به کارهایی دست می‌زنند که ارزیابی پیشرفت آنان امکان‌پذیر باشد (توکرلد، ۲۰۰۰). اسلاوین^۲ (۲۰۰۶) در پژوهشی نشان داد، افرادی که دارای سطح بالایی از انگیزش پیشرفت هستند برای حل مشکلات و رسیدن به موفقیت بسیار کوشا هستند. حتی پس از آن که در انجام کاری شکست خوردند از آن دست نمی‌کشند و تا رسیدن به موفقیت به کوشش ادامه می‌دهند. رواهلاند، مارتین و فلد^۳ (۲۰۰۷) به این نتیجه دست یافتند دانش‌آموزانی که از انگیزه پیشرفت بالایی برخوردارند عملکرد تحصیلی بهتری دارند نسبت به دانش‌آموزانی که انگیزه پیشرفت کمی دارند. آکان زوشو، پینتریج و کرتیونا^۴ (۲۰۰۵) در پژوهشی نشان دادند که در دانشجویان آسیایی-آمریکایی میانگین سطوح ترس از موفقیت و اجتناب از فعالیت نسبت به دانشجویان آمریکایی-انگلیسی بالاتر بود. نعیمی (۱۳۸۳) در یک تحقیق بین‌انگیزش پیشرفت دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری دیده‌شد و در هر دو جنس یکسان بود.

یکی از ویژگی‌های اساسی و سازنده انسان، خلاقیت^۵ است که در رشد و تکامل فرد و تمدن بشری نقش موثری دارد و زیربنای اختراع و دستاورد های علمی و هنری است. پژوهش‌های انجام شده در زمینه خلاقیت نشان می‌دهد خلاقیت موهبتی نیست که افرادی خاص از آن برخوردار باشند (قاسم زاده، ۱۳۷۴). در واقع خلاقیت، توانایی افکندن نوری تازه بر یک موقعیت، یک چالش یا یک مسئله است تا بدین وسیله امکان‌های جدیدی ایجاد شود که پیش از این آشکار نبوده‌اند (کولمن^۶، ۲۰۰۵). هرمان، پدر فناوری تسلط مغز معتقد است که هر شخصی مخلوط بی‌همتایی از تمایلات متفاوت فکری است و این تمایلات منجر به بروز متفاوت رفتار خواهد شد (قاسم زاده، ۱۳۸۱). نیو و لیو^۷ (۲۰۰۹) در پژوهشی نشان دادند که دانش‌آموزانی که از آموزش‌های استراتژی مناسب یا چند دستورالعمل، استادانه و تخصصی که ناشی از آموزش می‌باشد، برخوردار شدند در زمینه خلاقیت توانایی بیشتری پیدا کردند و همچنین تفاوت‌های را بین دختران و پسران مشاهده شد و دختران نسبت به پسران زمانی که از آموزش‌های تخصصی بهره‌مند بودند خلاقیت آنها در سطح بالاتری از پسران قرار داشته (گنجی، پاشاشریفی و میرهاشمی، ۱۳۸۴؛ مشکلاتی، ۱۳۸۴؛ رشیدی و شهر آرای، ۱۳۸۷، شریفی و داوری، ۱۳۸۸) در پژوهشی دریافتند که بین دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معنی‌داری از نظر خلاقیت وجود دارد. لذا در این پژوهش به دنبال پاسخ به این پرسش علمی هستیم که آیا بین دانشجویان دختر و پسر از نظر تفکر انتقادی، سخت‌کوشی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت تفاوت وجود دارد؟

1. Tucher
2. Slavin
3. Ruhland, Martin & Feld
4. Akanezusho, Pintrich & cortiona
5. creativity
6. Colman
7. Niu & Liu

فرضیه پژوهش

۱. بین تفکر انتقادی، سخت کوشی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت دانشجویان دختر و پسر تفاوت وجود دارد.

روش پژوهش

جامعه، نمونه آماری و روش نمونه گیری

در این پژوهش، جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد اندیمشک بودند که در سال ۹۰-۱۳۸۹ مشغول به تحصیل بودند، که تعداد آنها ۴۴۶۴ نفر بود. با استفاده از جدول مورگان حجم نمونه ۳۵۴ (۱۶۶ دانشجوی پسر و ۱۸۸ دانشجوی دختر) دانشجوی به دست آمد که با روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای از بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اندیمشک انتخاب شدند.

جدول ۱. توزیع آزمودنی ها بر حسب جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد	درصد فراوانی تراکمی
پسر	۱۶۶	۴۶/۹	۴۶/۹
دختر	۱۸۸	۵۳/۱	۱۰۰
کل	۳۵۴	۱۰۰	

همان طوری که در جدول (۱) ملاحظه می شود، دانشجویان پسر ۴۶/۹ درصد نمونه و دانشجویان دختر ۵۳/۱ درصد نمونه را تشکیل می دهند.

ابزارهای اندازه گیری

الف) پرسشنامه تفکر انتقادی: یک آزمون توسعه یافته جهت سنجش مهارت های تفکر انتقادی در دانشجویان دانشگاهی است که برای نخستین بار توسط خلیلی و سلیمانی (۱۳۸۲) ترجمه و هنجاریابی شده است. این آزمون شامل ۳۴ سوال، که ۱۸ مورد آن چهار گزینه ای و ۱۶ پرسش دیگر پنج گزینه ای می باشد. آزمودنی ها برای هر سوال باید از میان گزینه ها، یک گزینه را که بر اساس قضاوت شان بهترین پاسخ است، انتخاب کنند. برای هر پاسخ صحیح یک نمره به آزمودنی تعلق می گیرد. حداقل نمره صفر و حداکثر آن ۳۴ می باشد. آزمون مذکور در ۵ بعد مهارت های شناختی تفکر انتقادی شامل ارزیابی (۱۴ سوال)، قیاس (۱۷ سوال)، استقراء (۱۴)، استنباط (۱۱ سوال)، و تحلیل (۹ سوال) بوده که برخی از سوالات مربوط به چند مهارت می باشند (فاشیون و فاشیون، ۱۹۹۷، به نقل از مهری نژاد، ۱۳۸۶). پایایی آزمون با استفاده از فرمول کودر ریچاردسون ۲۰ در محدوده ۰/۷۱-۰/۶۸ (فاشیون و فاشیون، ۱۹۹۳)، ۰/۶۲ (خلیلی و سلیمانی، ۱۳۸۲)، ۰/۸۲ (عبدحق، ۱۳۸۳) به دست آمده و نتیجه تحلیل عاملی در تعیین اعتبار سازه

آزمون حاکی از آن بود که آزمون از پنج عامل (ارزیابی، قیاس، استقرار، استنباط و تحلیل) تشکیل شده است که همه پنج عامل، بانمره کل آزمون همبستگی مثبت و بالایی داشته‌اند. همچنین آزمون مذکور قادر به تمیز اختلاف سطح تفکر انتقادی بین دانشجویان پرستاری و فلسفه بوده است ($t = -4/95$ و $P < 0/001$) بود (به نقل از خلیلی، بابامحمدی و حاجی آقای، ۱۳۸۲). همچنین در پژوهش حاضر پایای مقیاس تفکر انتقادی به دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف محاسبه شد. ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۴ و در روش تنصیف از فرمول ضریب همبستگی اسپیرمن-براون استفاده شده. ضریب پایای محاسبه شده با استفاده از روش گاتمن و اسپیرمن-براون به ترتیب برابر است با ۰/۹۴ و ۰/۹۴ بوده.

ب) **مقیاس سخت‌کوشی:** این پرسشنامه یک آزمون ۴۵ سوالی است. پرسش‌ها در مقیاس چهار درجه ای لیکرت از نمره ۱ صفر تا سه برای سه زیر مقیاس تعهد، کنترل و مبارزه طلبی محاسبه می‌شود. هر یک از زیر مقیاس‌های این آزمون بر حسب ۱۵ سوال ارزیابی می‌شود کمترین نمره ۱ آزمونی در هر یک از زیر مقیاس‌های آزمون صفر و بیشترین آن ۴۵ است. علاوه بر سه زیر مقیاس، از جمع کل نمره ۱ زیر مقیاس‌ها یک نمره کل برای سخت‌کوشی به دست می‌آید. در اعتباریابی مقدماتی نرم فارسی مقیاس سخت‌کوشی در مورد سه نمونه از دانشجویان، ورزشکاران و بیماران، مشخصه‌های روانسنجی^۱ آن به شرح زیر گزارش شده است. ضرایب آلفا از ۰/۸۸ تا ۰/۹۳ برای زیر مقیاس تعهد، از ۰/۸۵ تا ۰/۹۴ برای زیر مقیاس کنترل، از ۰/۸۹ تا ۰/۹۵ برای زیر مقیاس مبارزه طلبی و از ۰/۷۸ تا ۰/۹۴ برای نمره کل سخت‌کوشی محاسبه شده که نشانه همسانی درونی^۲ خوب مقیاس است. ضرایب همبستگی نمره‌ها با فاصله ۱ دو تا چهار هفته از ۰/۸۲ تا ۰/۹۰ برای زیر مقیاس تعهد، از ۰/۸۰ تا ۰/۸۸ برای زیر مقیاس کنترل، از ۰/۷۹ تا ۰/۸۷ برای زیر مقیاس مبارزه طلبی و از ۰/۸۰ تا ۰/۸۸ برای نمره کل سخت‌کوشی محاسبه شده، که بیانگر پایایی بازآزمایی^۳ کافی برای مقیاس است (بشارت، ۱۳۸۷). همچنین در پژوهش حاضر پایایی سخت‌کوشی به دو روش آلفای کرونباخ و تنصیف محاسبه شد. ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۶ و در روش تنصیف از فرمول ضریب همبستگی اسپیرمن-براون استفاده شد. ضریب پایایی محاسبه شده با استفاده از روش اسپیرمن-براون و گاتمن به ترتیب برابر است با ۰/۸۱ و ۰/۸۱ بوده.

ج) **پرسشنامه انگیزه پیشرفت^۴ (AMQ):** پرسشنامه انگیزه پیشرفت ابزاری مدادی-کاغذی است که توسط هرمان^۵ (۱۹۷۰) تهیه و تدوین شده و به وسیله شکرکن و برومند نسب (۱۳۸۱) به فارسی برگردانده شده است. این پرسشنامه ۲۹ ماده دارد که به صورت جملات نیمه تمام می‌باشند و گزینه‌های ارائه شده برای هر ماده بین ۴ تا ۶ گزینه متغیر است. براین اساس حداکثر نمره هر ماده بین ۴ تا ۶ می‌باشد که با توجه به تعداد گزینه‌های هر ماده تغییر می‌کند. ضریب همبستگی محاسبه شده $r = 0/46$ بود که در سطح ۰/۰۵ معنی دار بود. در پژوهش حاضر برای محاسبه ضریب پایایی از روش آلفای کرونباخ و تنصیف استفاده شد. در روش تنصیف از فرمول ضریب همبستگی اسپیرمن-براون استفاده شد. ضریب آلفای کرونباخ

1. psychometric properties
2. internal consistency
3. test-retest reliability
4. Achievement motivation
5. Herman

محاسبه شده ۰/۷۱ و ضریب پایایی محاسبه شده با استفاده از روش های گاتمن و اسپرمن-براون به ترتیب ۰/۷۸ و ۰/۷۷ می باشد.

۵) پرسشنامه خلاقیت عابدی: این آزمون، یک آزمون مدادی-کاغذی است که توسط عابدی تهیه و توسط کفایت (۱۳۷۳) به فارسی برگردانده شده است. این آزمون ۶۰ ماده دارد که چهار ویژگی افراد خلاق را شامل سیالی، ابتکار، انعطاف پذیری و بسط را اندازه می گیری می کند. ضریب اعتبار آزمون با استفاده از اعتبار سازه به وسیله عابدی (به نقل از کفایت، ۱۳۷۳)، ۰/۴۶ گزارش شده است. کفایت (۱۳۷۳) برای سنجش اعتبار آزمون از روش همبستگی با آزمون تورنس استفاده کرد که نشان داد ضرایب برای کل آزمون (۰/۱۵)، سیالی (۰/۰۸)، انعطاف پذیری (۰/۱۲)، ابتکار (۰/۰۲) و بسط (۰/۰۶) بدست آمد ضرایب بدست آمده به جز مقیاس انعطاف پذیری و کل آزمون که در سطح کمتر از ۰/۰۵ معنی دار نیستند. همچنین در پژوهش حاضر پایایی پرسشنامه خلاقیت عابدی به روش آلفای کرونباخ و تنصیف محاسبه شد. ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برابر با ۰/۶۵ و ضریب پایایی به دست آمده با استفاده از روش اسپرمن-براون و گاتمن به ترتیب برابر است با ۰/۸۵ و ۰/۸۵ بود.

یافته های پژوهش

یافته های این پژوهش در دو بخش یافته های توصیفی و یافته های مربوط به فرضیه های پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند.

الف) یافته های توصیفی:

یافته های توصیفی این پژوهش شامل شاخص های آماری مانند میانگین، انحراف معیار، واریانس، حداقل و حداکثر نمره برای کلیه متغیرهای مورد مطالعه در جدول ۲ ارائه شده است.

تعداد	حداکثر	حداقل	واریانس	انحراف استاندارد	میانگین	شاخص آماری		نوع متغیر
						جنس		
۱۶۶	۱۲	۴	۳/۳۴	۱/۸۲	۷/۹۰	پسر	تفکر انتقادی	
۱۸۸	۳۴	۴	۱۳۲/۶۳	۱۱/۵۱	۱۴/۹۴	دختر		
۳۵۴	۳۴	۴	۸۴/۲۳	۹/۱۷	۱۱/۶۴	کل افراد		
۱۶۶	۱۱۸	۳۱	۳۷۶/۰۶	۱۹/۳۹	۷۹/۰۱	پسر	سخت کوشی	
۱۸۸	۱۱۹	۳۲	۳۳۵/۳۵	۱۸/۳۱	۷۰/۹۳	دختر		
۳۵۴	۱۱۹	۳۲	۳۶۶/۱۷	۱۹/۱۳	۷۴/۷۲	کل افراد		
۱۶۶	۱۰۳	۵۷	۱۰۵/۸۷	۱۰/۲۸	۷۵/۱۵	پسر	انگیزه پیشرفت	
۱۸۸	۱۱۶	۵۷	۱۱۲/۴۵	۱۰/۶۰	۷۵/۱۱	دختر		
۳۵۴	۱۱۶	۵۷	۱۰۰/۵۱	۱۰/۰۲	۷۴/۲۵	کل افراد		
۱۶۶	۱۴۳	۱۰۶	۷۶/۰۷	۸/۷۲	۱۲۳/۱۱	پسر	خلاقیت	
۱۸۸	۱۴۹	۱۰۲	۱۱۷/۱۴	۱۰/۸۲	۱۲۰/۸۸	دختر		
۳۵۴	۱۴۹	۱۰۲	۹۸/۰۸	۹/۹۴	۱۲۱/۹۳	کل افراد		

همانطور که در جدول (۲) نشان داده شده است میانگین، انحراف استاندارد، واریانس، حداقل و حداکثر نمرات کسب شده در متغیر تفکر انتقادی هر یک از گروهها به ترتیب گروه پسران ۷/۹۰، ۱/۸۲، ۳/۳۴، ۴ و ۱۲؛ گروه دختران ۵۱/۹۴، ۱۱/۱۴، ۱۳۲/۶۳، ۴ و ۳۴؛ گروه کل افراد ۱۱/۶۴، ۹/۱۷، ۸۴/۲۳ و ۴ کسب کردند.

و در متغیر سخت کوشی در گروه پسران ۷۹/۰۱، ۱۹/۳۹، ۳۷۶/۰۶، ۳۱ و ۱۱۸، و در گروه دختران ۷۰/۹۳، ۱۸/۳۱، ۳۳۵/۳۵، ۳۲ و ۱۱۹ و برای کل افراد ۷۴/۷۲، ۱۹/۱۳، ۳۶۶/۱۷، ۳۲ و ۱۱۹ کسب کردند.

و در متغیر انگیزه پیشرفت برای گروه پسران ۷۵/۱۵، ۸۷/۲۸، ۱۰۵/۱۰۳، ۱۰۳ و ۵۷، ۱۶۶ و برای گروه دختران ۷۵/۱۱، ۱۰/۶۰، ۱۱۲/۴۵، ۵۷ و ۱۱۶ و برای کل افراد ۷۴/۲۵، ۱۰/۰۲، ۱۰۰/۵۱، ۵۷ و ۱۱۶ کسب کردند.

و در متغیر خلاقیت برای گروه پسران ۱۲۳/۱۱، ۸۷/۲، ۷۶/۰۷، ۱۰۶، ۱۴۳ و ۱۶۶، و برای گروه دختران ۱۲۰/۸۸، ۱۰/۸۲، ۱۱۷/۱۴، ۱۰۲ و ۱۴۹ و برای کل افراد ۹۴/۹۳، ۹/۱۲۱، ۹۸/۰۸، ۱۰۲ و ۱۴۹ کسب کردند.

یافته‌های مربوط به فرضیه پژوهش

جدول ۳: نتایج تحلیل واریانس چند متغیر (مانوا) روی متغیرهای تفکر انتقادی، سخت کوشی،

انگیزه پیشرفت و خلاقیت در دانشجویان دختر و پسر

آزمون های چند متغیره	ارزش	F	درجه آزادی فرضی	درجه آزادی خطا	سطح معنی داری
آزمون اثر پیلاپی	۰/۱۸	۱۹/۵۶	۴	۳۴۹	۰/۰۰۰۱
آزمون هتلینگگ	۰/۸۱	۱۹/۵۶	۴	۳۴۹	۰/۰۰۰۱
آزمون لامبدای ویلکز	۰/۲۲	۱۹/۵۶	۴	۳۴۹	۰/۰۰۰۱
آزمون ریشه روی	۰/۲۲	۱۹/۵۶	۴	۳۴۹	۰/۰۰۰۱

مطابق جدول شماره (۳) ملاحظه می شود سطوح معنی داری همه آزمونها بیانگر آن هستند بین دانشجوی پسر و دانشجو دختر از لحاظ متغیرهای وابسته (تفکر انتقادی، سخت کوشی، انگیزه پیشرفت و خلاقیت) تفاوت معنی داری وجود دارد. حال برای پی بردن به این که بین دو گروه پسران و دختران از لحاظ کدام متغیر وابسته تفاوت معنی دار وجود دارد از آزمون اثرات بین آزمودنی ها که، در جدول شماره (۴) ارائه شده است، استفاده شد.

جدول ۴: نتایج اثرات بین آزمودنی ها از لحاظ متغیرهای تفکر انتقادی، سخت کوشی،

انگیزه پیشرفت و خلاقیت در دانشجویان دختر و پسر

متغیرها	مجموعه مجزورات	درجه آزادی	میانگین	F	سطح معنی داری
تفکر انتقادی	۴۳۸۰/۷۱	۱	۴۳۸۰/۷۱	۶۰/۸۱	۰/۰۰۰۱
سخت کوشی	۵۷۸۴/۶۵	۱	۵۷۸۴/۶۵	۱۶/۳۸	۰/۰۰۰۱
انگیزه پیشرفت	۰/۱۳	۱	۰/۱۳	۰/۰۰۱	۰/۹۷
خلاقیت	۴۴۱/۰۷	۱	۴۴۱/۰۷	۶۰/۸۱	۰/۰۳

مطابق جدول شماره (۴) مشاهده می‌شود بین دانشجویان پسر و دانشجویان دختر از لحاظ تفکرانتقادی تفاوت وجود دارد ($p < 0/001$ و $F=60/81$). بنابراین فرضیه اول تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر با توجه به میانگین دو گروه، دانشجویان دختر نسبت به دانشجویان پسر از لحاظ تفکرانتقادی وضعیت بهتری دارند. بین دانشجویان پسر و دانشجویان دختر از لحاظ سخت‌کوشی نیز تفاوت وجود دارد ($p < 0/001$ و $F=16/38$). بنابراین فرضیه دوم تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر با توجه به میانگین دو گروه، دانشجویان پسر سخت‌کوش تر از دانشجویان دختر هستند. بین دانشجویان پسر و دانشجویان دختر از لحاظ انگیزه پیشرفت تفاوتی مشاهده نشده است ($p=0/97$ و $F=0/001$). بنابراین فرض سوم رد می‌گردد. و به علاوه، بین دانشجویان پسر و دانشجویان دختر از لحاظ خلاقیت نیز تفاوت وجود دارد ($P < 0/03$ و $F=60/81$). بنابراین فرضیه چهارم تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر با توجه به میانگین دو گروه دانشجویان پسر نسبت به دانشجویان دختر خلاقیت تر هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ تفکرانتقادی تفاوت وجود دارد. نتایج حاصل با یافته‌های رشیدیان (۱۳۸۸)، علیوندوفا (۱۳۸۴)، میرمولایی، شعبانی، بابایی و عبدحق (۱۳۸۲)، شفیعی و همکاران (۱۳۸۰) همخوانی ندارد. از جمله دلایل عدم همخوانی در تبیین یافته‌های حاصل از بررسی فرضیه حاضر می‌توان اظهار داشت تغییراتی که در وضعیت حضور زنان در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و... در جامعه به وجود آمده است باعث رشد و توسعه‌ی آنها در حیطه‌های مختلف شده است. با وجود تغییرات وسیع در الگوهای سنتی زندگی و تنوع افکار، گرایش‌ها، اطلاعات و زندگی در جوامع مختلف، مستلزم درک بهتر افراد و در حیطه‌ی گسترده‌تر، شناخت بهتر جهان می‌باشد و لازمه‌ی آن تفاهم متقابل مبادلات مسالمت‌آمیز، سعه صدر، تحمل آراء و نظرات مخالف و ارزیابی و قضاوت صحیح یا به بیانی دیگر تفکرانتقادی می‌باشد (معظم فر، ۱۳۸۸). آنچه بیشتر متخصصان به آن اتفاق نظر دارند این است که مهارت‌های تفکرانتقادی هنگام بحث و تبادل اندیشه و حل مساله به بهترین وجه پرورش می‌یابد (شعبانی، ۱۳۸۵). متفکر انتقادی باید بتواند براساس شواهد موجود تصمیم بگیرد، تصمیمات اتخاذ شده را در عمل به کار گیرد و در صورت نیاز، رویه خود را تغییر دهد (ماللوچ و پورتر، ۲۰۰۶). بدیهی است جامعه کنونی با تقویت مثبت این گونه افراد در رقابت‌های اجتماعی و اقتصادی زمینه را برای افزایش شیوع این الگوی شخصیتی و با ایجاد میدان شتاب و تعجیل و رقابت بروز آن را بیش از گذشته باعث شده است. از جمله دیگر دلایل عدم همخوانی نتایج این فرضیه با پژوهش‌های پیشین، اختلاف جامعه می‌باشد، به عبارتی پژوهش حاضر در بین دانشجویان دختر و پسر انجام شده است، این در حالی است که در پژوهش رشیدیان (۱۳۸۸) جامعه نمونه دانش آموزان می‌باشد. از طرفی پژوهش حاضر در میان تمام مقاطع تحصیلی و رشته‌های گوناگون دانشگاهی انجام شده، این در حالی می‌باشد که پژوهش‌های علیوندوفا (۱۳۸۴)، میرمولایی و

همکاران (۱۳۸۲) و شفیعی و همکاران (۱۳۸۰) در میان دانشجویان یک رشته خاص (مثلا مامایی) و با یک مقطع تحصیلی (مثلا ترم اول و ترم آخر) پژوهش انجام شد؛ بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ سخت‌کوشی تفاوت وجود دارد. نتایج با یافته‌های وایب (۱۹۹۱)، شیرد و کاشانی (۱۹۹۱)، موتاز (۱۹۸۸)، اشمید و لاولر (۱۹۸۶)، نادری و حسینی (۱۳۸۹)، مرادی (۱۳۸۸)، ولی نژاد خرمی (۱۳۸۶)، شعبان ایزکیان (۱۳۸۱)، ویسی و همکاران (۱۳۷۹)، کیامرثی (۱۳۷۷) همخوانی دارد. از جمله دلایل همخوانی می‌توان بیان کرد که سرسختی می‌تواند باعث تعدیل بیشتر استرس در مردان شود تا زنان. نکته‌ی دیگر آنکه سرسختی ممکن است با آن دسته از الگوهای مقابله‌ای ویژه مردان بیشتر ارتباط داشته باشد؛ از این رو مردان در مقایسه با زنان سرسختی بیشتری از خود نشان دهند (ویسی و همکاران، ۱۳۷۹). همچنین بر اساس تحقیقات ترسی و همکاران (۲۰۰۳) و نیسی، بیلاقی و فراشندی، (۱۳۸۴) افرادی که سرسختی روانشناختی آنها بالا بوده بهتر می‌توانند با اضطراب ناشی از استرس کنار بیایند. به عبارتی سرسختی یک احساس بنیادی از کنترل است که به فرد امکان ترسیم و دسترسی به فهرستی از راهبردهای مفید از عهده برآیی را می‌دهد (کوباسا، ۱۹۸۳). همچنین شاید به دلیل مسایل فیزیولوژیک و وجود هورمون‌های مردانه تا حدود زیادی مبارزه جویی، رویارویی با رویدادهای منفی، کنترل خود در مواقع استرس را در مردان بیش‌تر است و عامل مهم دیگر که بنظر می‌رسد ایجاد کننده‌ی سرسختی در مردان باشد، فرهنگ جامعه است. شاید به این دلیل در جامعه‌ی ما مردان از آزادی عمل بیشتری برخوردارند و جامعه فرصت‌های اجتماعی را برای آن‌ها فراهم می‌سازد تا زمینه‌ی سرسختی بیش‌تری داشته باشند، ولی در مورد زنان، جامعه انتظار دارد که هنجارهای تعیین شده و نقش‌های سنتی گروه خویش را تا آن‌جا که امکان دارد، رعایت کنند، ولو این که استعدادهای سرشاری در زمینه‌های خارج از حیطه داشته باشند و این امر باعث شده زنان توانایی‌های خود را کمتر از آن‌چه که هست، ارزیابی نمایند، در نتیجه کم‌تر از مردان سرسختی روان‌شناختی از خود نشان می‌دهند. نتیجه‌ی این یافته‌ها پژوهش‌های دیگر و وان (۱۹۸۹) و موتاز (۱۹۸۹) همخوانی دارد. همچنین این یافته‌ها با نتایج مطالعه‌ی کوتترادا (۱۹۸۹) نیز موافق است که نشان داده شد که فشار خون ۶۸ دانشجوی مرد که دارای سخت‌کوشی بالا بودند در پاسخ به انجام یک تکلیف دشوار افزایش نیافت. فرد سخت‌کوش هر شکستی را میدانی برای چالش و افزایش توانمندی‌های خود تلقی می‌کند. مطالعات مدی (۱۹۹۰) و وایب (۱۹۹۱) نیز نشان می‌دهد که افراد دارای سخت‌کوشی بالا در برابر تهدید و ناکامی‌ها تغییرات فیزیولوژیک (به‌طور کلی) و تغییر فشار خون (به‌طور اخص) را بسیار کمتر از افراد دارای سخت‌کوشی پایین نشان می‌دهند. بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ انگیزه پیشرفت تفاوت وجود ندارد. این نتایج حاصله با یافته‌های حیدری (۱۳۸۷)، بفخم (۱۳۸۷)؛ حسین پور، عنایتی، کریمی، بهنیا و نصیری (۱۳۸۶) شکر کن، برومند نسب، نجاریان و شهنی بیلاق (۱۳۸۲) و بوتلر (۱۹۹۹) همخوانی دارد. در تبیین یافته‌ها می‌توان گفت که چندین سال است که تفاوت‌های دختران و پسران، در استعدادهای گوناگون رو به کاهش رفته و تغییرات اساسی که در نگرش جامعه ایجاد شده است

که هر دو جنس از فرصت‌های مساوی برای رشد و شکوفایی استعدادهای گوناگون برخوردار شده‌اند (شیخ‌الاسلامی و رضویه، ۱۳۸۴). بشر بدون چنین انگیزه‌ای قادر نبوده از حد زندگی اولیه‌اش در آغاز پیدایش گامی فراتر نهاده و به چنین تحولاتی شگرف نائل شود و به یمن وجود افراد پیشرفت‌گراست که هر روز اندیشه‌ای نو و وسیله‌های تازه خلق می‌شود و به حیات انسان سامان می‌بخشد (شکرکن و باقری، ۱۳۷۳). مک‌کلند بر این باور است که جوامعی که افراد آن دارای انگیزه نباشند، حتی با وجود امکانات عالی و شرایط مساعد طبیعی، کم‌تر شانس توسعه و ترقی خواهند داشت. وی با بررسی‌های به این نتیجه رسید که رشد اقتصادی یک جامعه به انگیزه پیشرفت افراد بستگی دارد و بر این باور است که در کشورهایی که والدین انگیزه پیشرفت را در کودکان خود پرورش داده‌اند، در بزرگسالی این کودکان افراد توسعه‌جویی شده و به رشد اقتصادی خود کمک کرده‌اند (ستیز و لیمان، ترجمه علوی، ۱۳۷۳؛ به نقل از اسودی، ۱۳۷۹). بر اساس یافته‌های حاصل از این پژوهش بین دانشجویان دختر و پسر از لحاظ خلاقیت تفاوت وجود دارد. این نتایج با یافته‌های کوهن (۱۹۹۶)، شریفی و داوری (۱۳۸۸)، مشکلاتی (۱۳۸۴)، گنجی و همکاران (۱۳۸۴)، شمس اسفندآبادی (۱۳۸۴)، کجباف و خلیلی (۱۳۸۲) همخوانی دارد. یافته‌های پژوهش حاضر مبین این می‌باشد که یک واقعیت تاریخی است که عملکردهای خلاق به وسیله مردان شکل گرفته و سهم زنان در خلاقیت‌های بزرگ کمتر بوده است. این برتری می‌تواند ناشی از محدودیت‌هایی که در طول تاریخ بر زنان اعمال شده است (کجباف و خلیلی، ۱۳۸۲). پسران به واسطه برخورداری از آزادی بیشتری که در خانه و اجتماع دارند و نیز ویژگی‌های شخصیتی خاص خویش و همچنین با امکاناتی که خانواده و جامعه در اختیار آنها قرار می‌دهد می‌توانند براحتی خلاقیت خود را به منصفی ظهور برسانند، ولی با توجه به دید خانواده و جامعه نسبت به نقش دختران و نیز به خاطر وضعیت جسمانی و عاطفی خاص تری که دارند و همچنین کم‌اهمیت تلقی نمودن آراء نظرات و فعالیت‌های فکری و دختران محدودیت‌هایی که به آن‌ها تحمیل می‌شود آنها نمی‌توانند استعدادهای خلاقیت‌های خود را به راحتی بروز دهند و این عامل موجب شده است که در بسیاری از تحقیقات پسران خلاق‌تر از دختران معرفی شوند (آگاهی اصفهانی، نشاط دوست و نائلی، ۱۳۸۰). این تفاوت‌ها اکتسابی است، نه ذاتی و وقتی زنان به زندگی وسیع‌تری وارد می‌شوند، این تفاوت‌ها به نحو بارزی از بین می‌روند. کرکا (۱۹۹۹) نشان می‌دهد عوامل محیطی به روشهای مختلف در خلاقیت زنان و مردان نقش دارد. برای بیشتر زنان، ابراز خلاقیت به وسیله عواملی نظیر تربیت و آموزش، هنجارهای فرهنگی، فقدان حمایت اجتماعی و انتظارات سنتی، جنسی، محدود می‌شود. در مردان بین هویت خلاق و تجارب والدینی تعادل وجود دارد، اما در زنان بین این دو نقش، تضاد وجود دارد. مردان به عنوان والد، فضای خلاق را برای خود حفظ می‌کنند، در حالی که زنان از چنین فضایی در خاطر تقاضاهای خانواده صرف می‌کنند (به نقل از شمس اسفندآبادی، ۱۳۸۴).

منابع

- آگاهی اصفهانی، بیتا؛ نشاط دوست، حمیدطاهر و نائلی، حسین. (۱۳۸۰). بررسی رابطه‌ی سبک شناختی استقلال-وابستگی میدانی با خلاقیت. مجله روانشناسی، سال هشتم، شماره ۲۹، ص ۳۷-۵۱.
- اسودی، مریم. (۱۳۷۹). اثربخشی درمان شناختی بک به شیوه‌ی گروهی بر افزایش انگیزه پیشرفت دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهرستان در گز. پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه علامه طباطبائی.
- برومند نسب، مسعود. (۱۳۸۱). بررسی رابطه ساده و چندگانه خلاقیت، انگیزه پیشرفت و عزت نفس با کارآفرینی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. رساله دکتری روانشناسی، دانشگاه شهید چمران.
- بشارت، محمدعلی. (۱۳۸۷). بررسی پایایی، روایی و تحلیل عاملی مقیاس سخت کوشی. مجله تربیت بدنی-حرکت، شماره ۳۵، صص ۳۱-۴۶.
- بفخم، محمد. (۱۳۸۷). رابطه هوش هیجانی با انگیزه پیشرفت و خلاقیت در بین دانش آموزان سال سوم راهنمایی شهرستان دزفول، پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- بیاضی، محمدحسین. (۱۳۷۶). بررسی ارتباط بین تیپ‌های شخصیتی، سخت رویی، استرس و بیماری‌های کرونری قلب در افراد مبتلا به بیماری کرونری قلب و افراد عادی، پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- جمهری، فرهاد. (۱۳۸۰). ارتباط بین سخت رویی و گرایش به افسردگی و اضطراب، بین زنان و مردان دانشجوی شهر تهران، رساله دکتری روانشناسی عمومی، دانشگاه علامه طباطبائی.
- خداپناهی، محمدکریم. (۱۳۸۶). انگیزه و هیجان. تهران: سمت.
- حسین پور، محمد، عنایتی، میرصلاح الدین، کریمی، آیت الله، بهنیا، غلامرضا و نصیری، ماریا. (۱۳۸۶). رابطه سرسختی روانشناختی و انگیزه پیشرفت با فرسودگی شغلی کارکنان منطقه ۶ دانشگاه آزاد اسلامی. مجله دانش و پرورش در روانشناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان(اصفهان)، شماره سی و یکم، صص ۱۰۴-۱۰۱.
- خدا مرادی، کزّال، سعیدالذاکرین، منصوره، علوی مجد، حمید، یغمایی، فریده و شهابی، مرضیه. (۱۳۸۵). ترجمه و روانسنجی «آزمون مهارت‌های تفکرانتقادی کالیفرنیا، فرم(ب)»، نشریه دانشکده پرستاری و مامایی، ۵۵-۱۲.
- حسینی، سیدعباس، بهرامی، مسعود. (۱۳۸۱). مقایسه تفکرانتقادی در دانشجویان سال اول و سال آخر کارشناسی. مجله ایرانی آموزشی در علوم پزشکی، شماره ۶، صص ۲۶-۲۱.
- حیدری، شهین. (۱۳۸۷). رابطه هوش هیجانی با انگیزه پیشرفت در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول، پایان نامه کارشناسی روانشناسی کودکان استثنائی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد

دزفول.

خلیلی، حسین، سلیمان، محسن. (۱۳۸۲). تعیین اعتماد، اعتبار و هنجار نمرات آزمون مهارت تفکر انتقادی کالیفرنیا (ب)، مجله علمی - پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی بابل، شماره چهارم، صص ۸۴-۹۰.

خلیلی، حسین، بابامحمدی، حسن، حاجی آقاچانی، سعید. (۱۳۸۲). مقایسه تاثیر دو روش آموزش کلاسیک و مبتنی بر استراتژی های تفکر انتقادی بر میزان یادگیری پایدار دانشجویان پرستاری، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی سمنان، شماره ۵، صص ۵۳-۶۳.

دوبونو، ادوارد (۱۹۶۷). سلسله درس های تفکر. ترجمه مرجان فرجی. (۱۳۸۴). تهران: انتشارات جوانه رشد.

رشیدی، اسماعیل، شهرآرای، مهرناز. (۱۳۸۷). بررسی رابطه خلاقیت با منبع کنترل، فصلنامه اندیشه های تازه در علوم تربیتی، سال سوم، شماره سوم، صص ۱۱۴-۱۲۴.

رشیدیان، کتایون. (۱۳۸۸). مقایسه تفکر انتقادی و خلاقیت در دانش آموزان مدارس استعداد های درخشان با دانش آموزان مدارس عادی مقطع متوسطه شهرستان دزفول ۸۷-۱۳۸۸، پایان نامه کارشناسی ارشد مدیریت و برنامه ریزی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول.

سیاه منصور، مژگان. (۱۳۸۷). تاثیر آموزش مهارت های زندگی بر انگیزه پیشرفت، خود احترامی و سازگاری اجتماعی، مجله اندیشه و رفتار، دوره ششم، صص ۹۳-۸۵ شاملو، سعید. (۱۳۸۵). بهداشت روانی. تهران: انتشارات رشد.

شرفی، علی اکبر و داوری، رقیه. (۱۳۸۸). مقایسه تاثیر سه روش پرورش خلاقیت در افزایش خلاقیت دانش آموزان پایه دوم راهنمای. مجله روان پزشکی و روانشناسی بالینی ایران، سال پانزدهم، شماره ۱، صص ۵۷-۶۲.

شعبانی، حسن. (۱۳۸۵). روش تدریس پیشرفته (آموزش مهارتها و راهبردهای تفکر). تهران: انتشارات سمت.

شعبان ایزکیان، ساره. (۱۳۸۱). مقایسه بین خشم (بیان، کنترل، تجربه) و سخت رویی یا بیماری فشار خون در افراد عادی و مبتلا، پایان نامه کارشناسی روانشناسی عمومی، دانشگاه تربیت معلم. شفیعی، شهلا، خلیلی، حسین و مسگرانی، محسن. (۱۳۸۰). ارزشیابی مهارت های تفکر انتقادی در دانشجویان پرستاری و مامایی زاهدان. مجله طب و تزکیه، شماره پنجاه و سه، صص ۲۰-۲۴.

شکرکن، حسین، برومندنسب، مسعود، نجاریان، بهمن و شهنی بیلاق، منیجه. (۱۳۸۲). بررسی رابطه ساده و چند گانه خلاقیت و انگیزه پیشرفت و عزت نفس با کار آفرینی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. مجله علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره سوم، سال نهم، شماره ۳ و ۴، صص ۲۴-۱.

شکرکن، حسین و باقری، مسعود. (۱۳۷۳). رابطه ی شیوه های فرزند پروری با انگیزه پیشرفت دانش آموزان پسر دوره ی راهنمایی اهواز. مجله ی تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز، صص ۳۳-۴۱.

- شمس اسفندآبادی، حسن. (۱۳۸۴). روانشناسی تفاوت‌های فردی. تهران: سمت.
- شیخ‌الاسلامی، راضیه و رضویه، اصغر. (۱۳۸۴). پیش‌بینی خلاقیت دانشجویان دانشگاه شیراز با توجه به متغیرهای انگیزش بیرونی، انگیزش درونی و جنسیت. *مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز* (ویژه‌نامه علوم تربیتی)، دوره بیست و دوم، شماره چهل و پنج، ص ۹۴-۱۰۳.
- علیوندی وفا، مرضیه. (۱۳۸۴). بررسی رابطه تفکر انتقادی با پیشرفت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه الزهراء(س).
- عبدحق، زهرا. (۱۳۸۳). مقایسه تفکر انتقادی دانشجویان ترم اول و ترم آخر مقاطع کارشناسی پیوسته و کارشناسی ارشد مامایی دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی تهران.
- فیشر، رابرت. (۱۹۷۰). آموزش و تفکر. ترجمه فروغ کیان‌زاده (۱۳۸۵). اهواز: نشر رشش.
- قاسم‌زاده، فاطمه. (۱۳۷۴). خلاقیت و شیوه‌های پرورش آن در سال پیش از دبستان، خلاصه مقالات همایش علمی-کاربردی بهبود کیفیت آموزش عمومی-اداره‌ی کل آموزش و پرورش خوزستان.
- قاسم‌زاده، حسن. (۱۳۸۱). آموزش کاربردی خلاقیت و حل‌خلاق مسائل، چاپ پنجم، تهران: قصیده سرا.
- قریب، میترا، ربیعان، مصطفی، صلصالی، مهوش، حاجی‌زاده، ابراهیم، صبوری کاشانی، احمد و خلخالی، حمیدرضا. (۱۳۸۸). مهارت‌های تفکر انتقادی و گرایش به تفکر انتقادی در دانشجویان ترم اول و آخر مدیریت خدمات بهداشتی - درمانی. *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، صص ۱۲۵-۱۳۵.
- کجباف، محمدباقر؛ خلیلی، مجتبی. (۱۳۸۲). بررسی رابطه‌ی روان‌پریشی گرای، استقلال و وابستگی میدانی و خلاقیت دانشجویان دانشگاه اصفهان. *تازه‌های علوم شناختی*، سال ۵، شماره ۳، صص ۱۴-۲۸.
- کفایت، محمد. (۱۳۷۳). بررسی ارتباط شیوه‌ها و نگرش‌هایی فرزند پروری با خلاقیت و رابطه متغیرهای اخیر باهوش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان سال اول دبیرستانهای پسرانه اهواز پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- کیامرثی، آذر، نجاریان، بهمن و مهربانی‌زاده هنرمند، مهناز. (۱۳۷۷). ساخت و اعتباریابی مقیاس برای سنجش سرسختی روانشناختی. *مجله روانشناسی*، شماره ۳، صص ۲۸۴-۲۷۱.
- گنجی، حمزه، پاشاشریفی، حسن و میرهاشمی، مالک. (۱۳۸۴). اثر روش بارش مغزی در افزایش خلاقیت دانش‌آموزان. *ماهنامه تربیت*، سال بیست و یکم، شماره هشتاد و یک، صص ۸۹-۱۱۲.
- مشکلاتی، پروانه. (۱۳۸۴). تاثیر روش تدریس بحث گروهی بر خلاقیت دانش‌آموزان سال دوم مدارس راهنمایی ناحیه ۳ اصفهان در درس علوم اجتماعی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد واحد خوراسگان.
- معظم‌فر، فروزان. (۱۳۸۷). مقایسه‌ی مهارت تفکر انتقادی و سبک‌های هویت دانشجویان فنی

- مهندسی با دانشجویان علوم انسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول. پایان نامه کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دزفول.
- مهری نژاد، سیدباقراسم. (۱۳۸۶). انطباق و هنجاریابی آزمون مهارت های تفکرانتقادی، تازه های علوم شناختی، شماره ۹، صص ۶۳-۷۲.
- میرمولایی، سیدطاهره، شعبانی، حسن، بابایی، غلامرضا و عبد حق، زهرا. (۱۳۸۳). مقایسه تفکرانتقادی بین دانشجویان ترم اول و آخر مقطع کارشناسی پیوسته مامایی دانشگاه علوم پزشکی شهر تهران. فصلنامه حیات، سال دهم، شماره ۲۲، صص ۷۷-۶۹.
- نادری، فرح، حسینی، سیده مونس. (۱۳۸۹). رابطه امید به زندگی و سرسختی روانشناختی در دانشجویان دختر و پسر دانشگاه آزاد اسلامی واحد گچساران. فصلنامه زن و جامعه، سال اول، شماره ۲، صص ۱۲۳-۱۴۱.
- نعیمی، ام البنین. (۱۳۸۳). بررسی رابطه ترس از موفقیت، عزت نفس و انگیزه پیشرفت دانشجویان دانشکده پیراپزشکی ساری. پایان نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری.
- نیسی، عبدالکاسم، شهنی بیلاقی، منیجه، فراشبندی، افسانه. (۱۳۸۴). بررسی رابطه ساده و چندگانه متغیرهای عزت نفس، اضطراب عمومی، حمایت اجتماعی ادراک شده و سرسختی روانشناختی با اضطراب اجتماعی دختران دانش آموز پایه اول دبیرستانهای شهرستان آبادان. مجله علوم تربیتی و روانشناختی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دوره سوم سال، دوازدهم، شماره سه. صص ۱۵۲-۱۳۷
- ولی نژاد خرمی، زینب. (۱۳۸۶). بررسی رابطه بین سرسختی روانشناختی و اضطراب در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی. پایان نامه کارشناسی روانشناسی کودکان استثنایی، دانشگاه اسلامی واحد دزفول.
- ویسی، مختار، وحید، عاطف، رضایی، منصور. (۱۳۷۹). تاثیراسترس شغلی به خشنودی شغلی و سلامت روان: اثر تعدیل کننده سرسختی و حمایت اجتماعی. مجله اندیشه و رفتار، سال ششم، شماره ۲، صص ۷-۱۶.
- هالاها، دانیل پی و کافمن، جیمز ام. (۱۹۴۴). کودکان استثنایی (مقدمه ای بر آموزش های ویژه). ترجمه مجتبی جوادیان (۱۳۸۳). تهران: انتشارات به نشر.

- Akanezusho, P. R., pintrich, K. S. & cortiona, E.B. (2005). Motives, goals, and adaplive paterrens of performance in Asian American and Anglo American students Lerarning and Individual Dif-ferenes 15(2), 141-158.
- Allred, K.D, & smith, th, T. w. (1989). The hardy personality cognitive and physiological responses to eraluatire threat. Journal of Personality and Social Psychology, 50, 257-266.
- Brooks, M. V. (2003). Health-related hardiness and chronic illness. Nursing Forum, 38, 11-20.
- Butler, R. (1999). Information seeking and achievement motivation in middle childhood and adoles

- cence: The role of ability Derebpmnt psychology, 35, 1,146.163
- Cohen, B. H. (1996). Explaining psychological statistic. California: Book/Co/Eco. -Colman, Andrew M.(2005). A psychology(Oxford).UNIVERSITY PRESS.WWW.oup.com
- Colman, A. M. (2005). A psychology(Oxford).UNIVERSITY PRESS.WWW.oup.com
- Contrada, R. J.(1989). Type A behavior, personality hardiness and cardiovascular responses to stree. Journal of personality and social psychology, 56, 895-903.
- Deey, D, and Van Zonneveld, R(1989).Des happiness lengthen life? In Rveen haven(edo.), How Harmfulis happiness?, The Netherands: Rotterdam university press. (pp.29-43) Rotterdam.
- Elliot, A. J. (1997). Integrating the classicand and contemporary approaches to achievement motivation: A hierarchical model of approach and avoidance achievement goats. Educational Psychologist, 34, 169-189.
- Fisher, A. (2002). What is critical yhinking it? Betrieved march 12, 2000, from Http: //WWW.combridge.org.
- Facion, P., Facion, N.(1993). The California critical Thinking Disposition inrentory (CCTDI). California: Academic press.
- Florin, V, Miklincer, M, & Yaubman, O. (1995). Doses hardiness contribute to mental health during a stressful real-life situation? Psgcology, 68, 687-695.
- Ghorbani, N., Watson, P.J, & Morris, R. J. (2000). Personality, stress, and mental health: Evidence of relationship in a sample of Iranian managers. Personality and Individual Differences, 28, 647-657.
- Herman, S. H. J. (1970). A questionnaire measure of achievement motivation-Journal of Applied psychology Vol. 54. No 4. 353-363.
- Islami Akbar R, Shekarabi R, Behbabani NR, Jamshidi(2004). Critical thinking a bitity in nursing students. Iran journal of Nursing; 39(17): 15-20[Persion].
- Jin, G., Bierma T.J., Brodbear, J.T. (2004). Critical thinking a money environmental health undergraduates and implications for the porofession. J Environ Heath oct; 67(3). 15-20,26; quiz 29-30.
- Kevin, C., and Gary B. (2009). Student self-identity as a critical thinking. Journal of Marketing Education, 31, 31-39.
- King, M & Shell, R.(2002). Teaching and evaluating critical thinking with conceptmaps. Nurse Educ. 27(5), 214-6.
- Kobasa, S. C. (1979). Stressful life events. Personality and health: An inquiry in. To hardiness. Journal of personality and social psychology, 36, 1-11.
- Kobasa, S.C. (1983).The hardy personality: Toward asocial psgy of stress and healthin sander, G. S. social psychology of health and illness. Hillsdale, NJ: Erbiun.
- Lewittes, H. (2007). Collaboeatire learning for critical thinking. State university of N. Y. colleye at Old Westbury- Retrieved on jon 14, 2008 From [http:// WWW.aucu.org/meetin_ys/](http://WWW.aucu.org/meetin_ys/).
- Maddi, S. R.(1990). Issues and intervention in stress mastery. In: S.H. friedman(Ed.). personality and disease. Abstract.
- Malloch K. Porter-OGrady(2006).introduction to Evidence-Based practice in Nursing and Health cave. 1st ed. Boston: Jones and Bartlett publishers.
- Mootaz, C. (1988). Ginder differences in work satisfaction, work-related rewards and values, and determinants of work sates faction. Human Relation, 39, 359-376.
- Niu, W., & Liu D. (2009).Enhancing creativity: A comparison Between Effects of an Indicative instion to Be creative and a more elaborate heuistic instruction on chinse student Creativity. Psychology of Aesthetics, creativity, and the Arts pages 93-98.

- Ruhland, d. Martin G & Feld, S. (2007). Role problems and the relationship of achievement motivation to scholastic performance. *Journal of Educational psychology*. Pages 950-959.
- Schmied, L. A., & Lawler, K. A. (1986). Hardiness, type A behavior, and stress-illness relation in working women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57, 1218-1223.
- Slavin, R. E. (2006). *Educational Psychology: theory and practice* pearson.
- shepperd, J. A., & Kashani, J. H. ,(1991). The vealtion ship of hardiness, gender, and stress to health outecomes in oldles cents. *Journal of personality*, 59, 4, 757-768.
- Stone, C., Davidson, L., Evans, J. Validing(2001). Evidence for using a general critical thinking test to measure nursing student s critical thinking Holistic Nurs pract Jul: *Journal of nursing Education* (4) p, 65-74.
- Tucher-Ladd, C. E. (2000). *Psychology, self-Help*. [Http://mental help.net/ psychhelp/chap4/chap4k.htm](http://mentalhelp.net/psychhelp/chap4/chap4k.htm).
- Wiebe, D. G,(1991). Hardiness and stress moderation: A test of proposed mechanisms. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 1, 89-99.
- Zakin, G., Solomon, S., & Neria, Y. (2003). Hardiness, attachment style, and long term psychological distress among Israeli POWs and combat veterans. *Personality and Individual Differences*, 34, 891-82

